

PROF. DR MARIA SKALIŃSKA
(1890—1977)

Dnia 18 grudnia 1977 zmarła w Krakowie Profesor dr Maria Skalińska, wieloletni Kierownik Katedry i Zakładu Anatomii i Cytologii Roślin Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nauka polska utraciła wybitnego, światowej sławy uczonego, znakomitego pedagoga i wykładowcę.

Profesor Skalińska urodziła się 27 grudnia 1890 w Warszawie. Studia przyrodnicze odbyła w Uniwersytecie w Bernie (Szwajcaria). Ukończyła je w r. 1912 uzyskując stopień naukowy doktora filozofii „*magna cum laude*” w zakresie nauk przyrodniczych. W latach 1916—1923 była wykładowcą embriologii roślin i genetyki w Wyższej Szkole Ogrodniczej w Warszawie, a następnie w latach 1924—1939, profesorem Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. W tym pierwszym okresie swej

działalności naukowej, przed II Wojną Światową, Profesor Skalińska zajmowała się głównie zagadnieniami z zakresu genetyki i cytogenetyki. Jej prace dotyczyły przyczyn odchyżeń od klasycznych praw Mendla, udziału cytoplazmy w procesach dziedziczenia, przyczyn sterility mieszańców. Jako profesor Wolnej Wszechnicy Polskiej Profesor Skalińska zorganizowała pierwszy w Polsce ośrodek badań cytogenetycznych, zainicjowała badania cytogenetyczne prowadzone w powiązaniu z badaniami embriologicznymi. Z tego okresu pochodzi znana w świecie naukowym seria prac Profesor Skalińskiej dotyczących cytogenetyki i cytoembriologii gatunków rodzaju *Aquilegia*, ich mieszańców oraz eksperymentalnych poliploidów.

Profesor Skalińska habilitowała się w r. 1924 w Uniwersytecie Jagiellońskim w zakresie botaniki ze szczególnym uwzględnieniem genetyki. Uzyskała „*veniam legendi*”, co uprawniało ją do prowadzenia w tej uczelni wykładów. Aż do wybuchu II Wojny Światowej dojeżdżała z Warszawy do Krakowa, wygłaszała dla słuchaczy biologii ówczesnego Wydziału Filozoficznego wykłady z genetyki; dała się wówczas poznać jako doskonały wykładowca.

Latem 1939 r. Profesor Skalińska wyjechała do Wielkiej Brytanii aby wziąć udział w Międzynarodowej Konferencji Terminologii Cytogenetycznej w Londynie, oraz w VII Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Edynburgu. Wybuch wojny uniemożliwił Jej powrót do Ojczyzny; pozostała przez cały okres wojny w Anglii. Podjęła pracę naukową w Ogrodach Botanicznych w Kew pod Londynem, początkowo w Herbarium a następnie w Jodrell Laboratory. W r. 1940 prowadziła ponadto wykłady w Uniwersytecie w Oxfordzie z zakresu cytogenetyki. Jako przedmiot swej pracy naukowej wybrała trudny, zbiorowy gatunek *Valeriana officinalis*, bardziej skomplikowany w swej strukturze na terenie Anglii niż, jak to się później okazało, na obszarze Polski. Profesor Skalińska stwierdziła w obrębie tego taksonu występowanie zróżnicowania kariologicznego. Zajęła się zagadnieniami związku pomiędzy poliploidalnością a rozmieszczeniem geograficznym i wymaganiami ekologicznymi różnych cytotypów, znaczenia badań kariologicznych dla analizy problemów taksonomicznych. Rozpoczęte w Anglii badania cytotaksonomiczne nad *Valeriana* kontynuowała po powrocie do kraju na materiałach polskich.

Do Polski powróciła w r. 1946. Objęła stanowisko profesora zwyczajnego, Kierownika Katedry Anatomii i Cytologii Roślin Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej ambicją stało się postawienie powierzonej sobie placówki naukowej, całkowicie zdezorganizowanej w czasie niemieckiej okupacji, na najwyższym poziomie. Z właściwą Jej energią, wytrwałością i entuzjazmem podjęła swoje dzieło; w trudnych warunkach powojennych zdołała w krótkim stosunkowo czasie uzyskać lokal, wyposażenie a przede wszystkim zorganizować pracę powiększającego się personelu Katedry. Profesor Skalińska zainicjowała w Krakowie wieloletnie badania zespołowe nad kariologią flory Polski ze szczególnym uwzględnieniem flory Tatr. Wyniki tych badań, prowadzonych po dzień dzisiejszy w Zakładzie Cytologii i Embriologii Roślin Instytutu Botaniki UJ, mają duże znaczenie dla naświetlania wielu problemów ewolucyjnych. W nawiązaniu do analogicznych badań prowadzonych w kilku ośrodkach europejskich i pozaeuropejskich umożliwiły one zweryfikowanie i ocenę rangi systematycznej wielu taksonów, rzuciły światło na ich genezę i wiek względny, na

drogi ich migracji, na zagadnienie współzależności pomiędzy poliploidalnością i rozmnażaniem apomiktycznym. Prace w zakresie kariologii flory Polski były nagradzane nagrodami Ministra, nagrodami II Wydziału PAN, a w r. 1966 Profesor Skalińska uzyskała Państwową Nagrodę Naukową I stopnia w zakresie nauk biologicznych. Drugą dziedziną badań prowadzonych przez Profesor Skalińską i Jej współpracowników jest embriologia roślin okrytonasiennych, w szczególności biologia rozmnażania taksonów apomiktycznych. Profesor Skalińska poświęciła wiele lat badaniom nad gatunkami rodzaju *Poa*, a ostatnie lata Swego życia, analizie kariologicznej i cytoembriologicznej apomiktycznego gatunku *Hieracium aurantiacum*. Interesowały Ją szczególnie zagadnienia mechanizmów różnicowania się taksonów uważanych za apomikty obligatoryczne. Martwiła się jeszcze na kilka dni przed odejściem z grona żywych, że nie może kontynuować pracy, którą tak bardzo ukochała. Zakład Cytologii i Embriologii Roślin zawdzięcza Profesor Skalińskiej zainicjowanie jeszcze jednego kierunku badań, które umożliwiły wyjaśnienie procesów cytologicznych towarzyszących ontogenetycznemu różnicowaniu się tkanek.

Z inspiracji Profesor Skalińskiej organizowane były w Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin konwersatoria cytologiczno-embriologiczne poświęcone aktualnym zagadnieniom naukowym, sprawom metodyki badań cytoembriologicznych. Uczestniczyli w nich pracownicy naukowo-dydaktyczni Zakładu, studenci, pracownicy z innych ośrodków naukowych. Wielu z nich związało się na długie lata z Zakładem.

W Katedrze prowadzonej przez Profesor Skalińską panowała bowiem atmosfera intensywnej pracy naukowej i serdeczne, życzliwe stosunki tak bardzo ułatwiające pracę.

Profesor Skalińska pozostawiła po sobie wspaniały naukowy dorobek — ponad 100 ważniejszych pozycji bibliograficznych: rozpraw naukowych, artykułów teoretycznych omawiających aktualny stan badań w różnych dziedzinach biologii. Szczególną pozycją Jej dorobku naukowego są wydawnictwa książkowe. Przed wojną w r. 1939 ukazał się Jej podręcznik „Genetyka”, przyjęty z entuzjazmem i powszechnie używany przez studentów biologii, rolnictwa, medycyny. Była redaktorem i współautorem tłumaczenia na język polski trzech wydań podręcznika „Botaniki” E. Strasburgera.

Wyniki Swych badań przedstawiała Profesor Skalińska w kraju i za granicą na zjazdach Towarzystw Naukowych, na Sympozjach i Międzynarodowych Kongresach; brała w nich wielokrotnie udział jako delegat Uniwersytetu Jagiellońskiego. W r. 1969 została mianowana honorowym wice-prezydentem XI Międzynarodowego Kongresu Botanicznego w Seattle, USA.

Jako długoletni kierownik Zakładu Anatomii i Cytologii Roślin, Profesor Skalińska miała możliwość ujawnienia Swego wielkiego talentu dydaktycznego i wysokich kwalifikacji pedagogicznych. Jej wszechstronna wiedza, doskonała pamięć, świetna dykcja, dbałość o wysoki poziom naukowy wykładów sprawiały, że cieszyły się one wielką frekwencją i uznaniem studentów oraz młodych pracowników naukowych. Profesor Skalińska zawsze dbała o styl i piękny język polski. I te wartości starała się wpoić swoim współpracownikom, przekazując im swoją wiedzę i doświadczenia.

czenie pedagogiczne. Widziała konieczność kształcenia wysokokwalifikowanych pracowników naukowo-dydaktycznych, nie tylko dla dyscyplin teoretycznych, ale również specjalistów dla rolnictwa, medycyny. Odbywali w Zakładzie staże pracownicy wielu instytucji naukowych krajowych i zagranicznych. Wykształciła wielu magistrów, liczne grono doktorów i docentów. Wielu z pośród jej wychowanków zajmuje dziś odpowiedzialne stanowiska w Uniwersytecie Jagiellońskim i w innych wyższych uczelniach na terenie Polski. Opiekowała się młodymi pracownikami nauki również i w czasie pobytu w Wielkiej Brytanii. Była znana wśród uchodźców polskich jako niezmiernie aktywny członek Stowarzyszenia Profesorów i Docentów Polskich Szkół Akademickich. Pomagała im w zdobywaniu pracy w brytyjskich placówkach naukowych, w uzyskiwaniu stypendiów umożliwiających im dalszą specjalizację w wybranych kierunkach naukowych.

Obok pracy naukowej i dydaktycznej Profesor Skalińska uczestniczyła w pracach różnych Towarzystw Naukowych i organizacji społecznych. Była członkiem Korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności, członkiem Komitetu Botanicznego Wydziału II PAN, członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Była jednym z pierwszych członków Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a następnie jego członkiem honorowym i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Genetycznego. Profesor Skalińska była również aktywnym członkiem zagranicznych towarzystw naukowych. Od 1942 r. była członkiem czynnym Brytyjskiego Towarzystwa Genetycznego (Genetical Society), od 1929 — członkiem American Genetic Association. Od 1962 r. była członkiem International Association of Plant Taxonomists oraz International Organisation of Biosystematist, a od roku 1964 była członkiem Zarządu ostatniego z nich. W r. 1967 Czechosłowackie Towarzystwo Botaniczne zaszczyliło Ją członkostwem honorowym. W latach 1948—1953 Profesor Skalińska była członkiem Komitetu redakcyjnego *Resumptio Genetica* (Gravenhage). W r. 1958 powierzona Jej została zaszczytna funkcja redaktora *Acta Biologica Cracoviensia Ser. Bot.* wydawnictwa Komisji Biologicznej Oddziału Krakowskiego PAN. Redagowała to czasopismo do ostatnich dni Swego pracowitego życia. (W latach 1958—1977 ukazało się 20 tomów tego czasopisma naukowego). Wszechstronna wiedza botaniczna Profesor, Jej doskonała znajomość języków obcych, znajomość warsztatu pracy redaktora i niecodzienna spostrzegawczość postawiły to pismo na bardzo wysokim poziomie.

Za wielkie zasługi dla nauki Profesor Skalińska została odznaczona Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1956), Złotym Krzyżem Zasługi (1939). Medalem Kopernikańskim PAN, Srebrnym Medalem przyznany Jej przez Czechosłowacką Akademię Nauk z okazji uroczystości ku czci Grzegorza Mendla (1965).

Odejście Profesor Skalińskiej jest ciężką, niepowetowaną stratą dla nauki polskiej, bolesnym ciosem dla Jej uczniów i współpracowników.

PUBLIKACJE NAUKOWE PROFESOR MARII SKALIŃSKIEJ

A. Rozprawy naukowe

1. *O dziedziczeniu barw i kształtów kwiatów Petunii* (współautor E. Malinowski). C. R. de la Soc. Sc. de Varsovie. 9, 1916.
2. *Przyczynek do cytologii bezpłodnego mieszańca Nicotiana atropurpurea x N. silvestris*. Ibid., 1917.
3. *Wielopostaciowość w liniach czystych Petunii*. Pam. Zakładu Genetycznego Szkoły Głównej Gosp. Wiejsk., 1, 1921.
4. *Krzyżowanie ras wielopostaciowych*. Ibid., 1, 1921.
5. *Badania nad mieszańcami Tytuniu*. Ibid., 1921.
6. *Badania nad dziedziczeniem kształtu korony Tytuniu*. Kosmos. 1922.
7. *Próba analizy genetycznej dwubarwnych kwiatów petunii*. Archiwum Nauk Biologicznych., 1922.
8. *Zagadnienia otrzymywania nowych odmian drogą selekcji pędów w świetle doświadczeń nad rasą wielopostaciową Petunia violacea*. Pam. Zakł. Genetycznego Szkoły Głównej Gosp. Wiejsk., 2, 1924.
9. *Contribution à la connaissance des pigments dans le tégument des graines de Phaseolus vulgaris*. C. R. de la Soc. de Biologie. Paris, 93, 1925.
10. *Karyologische Analyse einer polymorphen Rasse von Petunia violacea Lind.* (współautor S. Cuchtman). Bibl. Univ. Liberao Pol., 19, 1927.
11. *Sur les causes d'une disjonction non-typique des hybrides du genre Aquilegia*. Acta Soc. Bot. Pol., 5, 1928.
12. *Études sur la stérilité partielle des hybrides du genre Aquilegia*. Verh. d. V. Intern. Congr. f. Vererbungswissenschaft., Berlin, 1928.
13. *Das Problem des Nichterscheinens des väterlichen Typus in der Spaltung der partiell-sterilen Aquilegia-Species Bastarde.*, Acta Soc. Bot. Pol., 6, 1929.
14. *On the significance of cytoplasm in matroclinous hybrids of Aquilegia*. Acta Biol. Experimentalis., 5, 1930.
15. *A new case of unlike reciprocal hybrids in Aquilegia*. Reports of Proc. Fifth Intern. Botan. Congr. Cambridge, 1930.
16. *Cytological mechanism of segregation in the progeny of an allotetraploid Aquilegia*. Proc. of the VIth Intern. Congress of Genetics, Ithaca, U.S.A. 1932.
17. *Études sur la cytologie et la fertilité d'un hybride triploïde de l'Aquilegia*. C. R. de la Soc. de Biol. Paris. 103, 1933.
18. *Analyse génétique de la descendance d'un hybride triploïde d'Aquilegia* Ibid. 104, 1933.
19. *Les Aquilegia allotetraploïde représentent-ils une nouvelle espèce?*. Ibid 115, 1933.
20. *Développement sélectif des types dans la descendance d'un hybride triploïde d'Aquilegia*. Ibid., 117 1934
21. *Badania cytologiczno-genetyczne nad mieszańcem triploidalnym quilegia*. Acta Soc. Bot. Pol., 9, 1934.
22. *Cytogenetic investigations in an allotetraploid Aquilegia*. Bull. de l'Acad. Pol. des Sc. 1935.
23. *The taxonomical value of two tetraploid groups of Aquilegia*. Bibl. Univ. Lib. Pol. 4 (27), 1937.
24. *Synthesis of hypertetraploid types of Aquilegia*. Amer. Naturalist 71, 1937.
25. *Cytogenetic studies in aneuploid types of Aquilegia*. Bull. de l'Acad. Pol. des SC. 1938.
26. *The problem of indigeneity of Scottish Aquilegia*. Journ. of Bot. London, 1940.
27. *Studies in Aquilegia*. Proc. of the Linnean Soc. London. Sess. 152, 1940.
28. *The origin of polyploidy in Aquilegia*. Proc. of the VII-th Intern. Genet. Congr. Edinburgh, (1939), 1941.
29. *Aquilegia Einseleana Schultz, f. Schleicherii, forma nova*. Proc. of the Linnean Soc. London. Sess. 154, 1943.
30. *Cytogenetic studies in triploid hybrids of Aquilegia*. Journ. of Genetics, Cambridge, 47, 1945.
31. *Polyploidy in Valeriana officinalis Linn. in relation to its ecology and distribution*. Proc. of the Linneani Soc. London, Sess. 157, 1945.

32. *Similarities and differences between tetraploids and octoploids of Valeriana officinalis*. Proc. of the Linnean Soc. London. Sess. 158, 1946.
33. *Poliploidalność w obrębie gatunku zbiorowego Valeriana officinalis L. w Wielkiej Brytanii*. Acta Soc. Bot. Pol. 17 (Suppl.) 1946.
34. *Cyto-ecological studies in British Valerians*. Journ. of the Linnean Soc. London. 53, 1947.
35. *Badania cytologiczne nad polskimi gatunkami rodzaju Valeriana*. C. R. de la Soc. de Varsovie, 42, 1949.
36. *Studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms*. Acta Soc. Bot. Pol. 20, 1949/50.
37. *Studies in cytoecology, geographic distribution and evolution of Valeriana*. Bull. Acad. Pol. d. Sc. 1950.
38. *Cytological studies in Gentiana-species from the Tatra and Pieniny Mts*. Bull. Acad. Pol. d. Sc. 1951.
39. *Cyto-ecological studies in Poa alpina L. var. vivipara*. Bull. Acad. Pol. d. Sc. 1951.
40. *Meiosis in a polyploid twin plant and a hexaploid Hybrid of Valeriana sambucifolia* Mikan. Acta Soc. Bot. Pol. 23, 1954.
41. *Studies in meiosis of the intergeneric hybrid Heuchera × Tiarella*. Acta Soc. Bot. Pol. 23, 1954.
42. *The origin of Poa granitica Braun-Bl. and related viviparous forms occurring endemically in Tatra Mts*. 8-me Congrès Intern. de Botanique, Paris 1954. Rapports et Communications (Sect. 9, 10).
43. *Poa nobilis n. sp. a new viviparous species of the High Tatra*. Acta Soc. Bot. Pol. 24, 1955.
44. *Chromosome number and accessories in Avena versicolor Vill.* Acta Soc. Bot. Pol. 25, 1956.
45. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms*. (współautorzy: E. Banach-Pogan, H. Wcisło). Acta Soc. Bot. Pol. 26, 1957.
46. *Some attempts to obtain hybrids between Aquilegia and Isopyrum*. X. Int. Congress of Genetics, Montreal. 1958.
47. *Seed development after crosses of Aquilegia with Isopyrum*. Studies in Plant Physiology, Praha, 1958.
48. *Studies in the karyological differentiation of the tapetum in Valeriana officinalis*. Acta Biol. Cracoviensia 1, 1958.
49. *Studies in the cytology of the genus Potentilla* (współautor: R. Czapić), Acta Biol. Crac. 1, 1958.
50. *Cytology and mode of reproduction of some endemic species in relation to their age*. IX. Inter. Bot. Congr. Montreal, 1959.
51. *Further studies in chromosome numbers of the Polish Angiosperms (Dicotyledons)* (współautorzy: R. Czapić, M. Piotrowicz i in.) Acta Soc. Bot. Pol. 28, 1959.
52. *Embryological studies in Poa granitica Br. Bl., an endemic apomictic species of the Carpathian range*. Acta Biol. Crac. 2, 1959.
53. *Further additions to chromosome numbers of the Polish Angiosperms* (współautorzy: M. Piotrowicz, A. Sokołowska-Kulczycka i in.). Acta Soc. Bot. Pol. 30, 1961.
54. *Cytological studies in a chromosomal aberrant of Valeriana and its derivatives*. Folia Biologica 10, 1962.
55. *Additions to chromosome numbers of Polish Angiosperms (Fifth contribution)*. Acta Soc. Bot. Pol. 33, 1964.
56. *Cytological studies in the flora of the Tatra Mts*. A synthetic review. Acta Biol. Crac. 6, 1963.
57. *Evolutionary trends of some montane plant species in the light of their cytology and embryology*. X Intern. Botanical Congress Edinburgh, 1964.
58. *Studies in the origin of some European species of Aquilegia*. Acta Biol. Crac. 7, 1964.
59. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms*. (współautorzy: Pogan E. i in.) Sixth contr. Acta Biol. Crac. Ser. Bot. 9, 1966.
60. *Cyto-taxonomical studies in the genus Crocus L.* Acta Biol. Crac. Ser. Bot., 9, 1966.
61. *Cytological analysis of some Hieracium species subg. Pilosella from mountains of southern Poland*. Acta Biol. Crac. Ser. Bot. 10., 1967.
62. *Further cytological studies on the genus Crocus L. C. albiflorus Kit.* Acta Biol. Crac. Ser. Bot., 11. 1968.
63. *Studies in twin Plants of Hieracium*. Acta Biol. Crac. Ser. Bot., 11, 1968.
64. *IOPB Chromosome number reports*. XVIII. Taxon, 17, 1968.
65. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms* (współautorzy: Pogan E., Jankun A. i in.) Seventh contr. Acta Biol. Crac. Ser. Bot. 11, 1968.

66. *Apomixis in Hieracium aurantiacum*. L. *Genetica Polonica* 10, 1969.
67. *Further studies in natural populations of Hieracium aurantiacum* L. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* 13, 1970.
68. *Further studies in twins of Hieracium aurantiacum*. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.*, 14, 1971.
69. *Experimental and embryological studies in Hieracium aurantiacum* L. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* 14, 1971.
70. *Studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms* (współautorzy: Jankun A., Wcisło H. i in.). Eighth contr. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.*, 14, 1971.
71. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms* (współautorzy: Pogan E. i in.) Ninth contr., *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.*, 14, 1971.
72. *Further studies in apomixis of Hieracium aurantiacum*. *Genetica Polonica*, 12, 1971.
73. *Cytological and embryological studies in Hieracium pratense* Tausch. (współautor: Kubień E.) *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.*, 15, 1972.
74. *Further studies in facultative apomixis of Hieracium aurantiacum* L. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* 16, 1973.
75. *A list of chromosome numbers of Polish Angiosperms* (współautor: Pogan E.) *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* 16, 1973.
76. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms*. (współautorzy: Małecka J., Izmailow R. i in.) Tenth contr. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.*, 17, 1974.
77. *Cytological diversity in the progeny of octoploid facultative apomicts of Hieracium aurantiacum*. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* 19, 1976.
78. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms* (współautorzy: Jankun A., Wcisło H. i in.). Eleventh contr. *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* 19, 1976.
79. *Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms* (współautorzy: Pogan E., Czapik R. i in.) *Acta Biol. Crac. Ser. Bot.* (w druku).

B. Ważniejsze prace syntetyczne i artykuły

80. *Selekcja pączków i jej znaczenie w hodowli roślin*. *Roczniki Nauk Rolniczych*. 10, 1923.
81. *Zarys rozwoju genetyki w Polsce*. Kosmos 1927.
82. *Z zagadnień genetyki. I. Czystość gamet Mendla w świetle nowych badań cytologicznych*. Kosmos, Ser. B. (Przegląd zagadnień naukowych) 53, 1928.
83. *Z zagadnień genetyki. II. Zagadnienia mutacji*. Kosmos Ser. B. 54. 1929.
84. *Chromosomalna teoria dziedziczności*. *Wszechświat*, 1928.
85. *Cytologiczne podstawy dziedziczności*. Koreferat od referatu prof. W. Baehra na XIII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Wilno, 1929 (Pamiętniki Zjazdu).
86. *Wilhelm Ludwig Johannsen — charakterystyka twórczości*. *Wszechświat*, 1929.
87. *Materiałne podstawy zjawisk dziedziczności*. Biblioteka Eugeniczna, 1930.
88. *Mendelizm a genetyka nowoczesna*. *Wszechświat*, 1932.
89. *Rola krzyżowania i mutacji w powstawaniu nowych typów*. *Zagadnienia Rasy*. 1935.
90. *Z zagadnień genetyki. III. Powstawanie pierścieni i łańcuchów chromosomowych*. Kosmos. Ser. B. 62. 1937.
91. *O powstawaniu gatunków przez krzyżowanie*. *Wiedza i życie*, 1935.
92. *The problem of reconstruction of populations „Solidarity”* (London) 1, 1942.
93. *Marian Raciborski and the development of Botany in Poland*. Polish Science and Learning, London 1943.
94. *Poliploidalność w świecie roślin*. *Zesz. probl. Postępów nauk rolniczych*, 1957.
95. *Z nowych badań nad mutacjami*. *Biologia w szkole*, 2, 1958.
96. *Pochodzenie gatunków roślinnych w świetle cytogenetyki*. Kosmos (Zesz. probl.). 1958.
97. *Szlaki ewolucyjne roślin górskich w świetle badań cytologicznych*. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 10, 1965.
98. *The development of cytogenetics, its problems and achievements*. *Genetica Polonica*, 8, 1967.
99. *Rozwój cytogenetyki, jej zagadnienia i osiągnięcia*. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie*, 58, 1970.

C. Artykuły z genetyki stosowanej

100. *Sprawozdanie z działalności stacji genetycznej w Morach (roczne sprawozdania od r. 1929—1933). Wyniki badań nad samo- i obco-pylnością drzew owocowych.* Przegląd Rolniczo-Ogrodniczy, 1932.

D. Podręczniki

101. *Genetyka.* Warszawa, 1939. Publikacja Polskiego Towarzystwa Eugenicznego.
102. E. Strasburger, *Botanika.* Podręcznik dla szkół wyższych (redaktor naczelny tłumaczenia na język polski wyd. 26) Warszawa 1960.
103. E. Strasburger, *Botanika.* Podręcznik dla szkół wyższych (redaktor naczelny tłumaczenia na język polski wyd. 28) Warszawa 1967.
104. E. Strasburger. *Botanika.* Podręcznik dla szkół wyższych (redaktor naczelny tłumaczenia na język polski wyd. 29) Warszawa 1972.